

ERICA. 5de JAARGANG: N° 1/1977. en N° 2/1977.
Driemaandelijks uitgave van de Werkgroep Natuurgidsen Limburg.
aangesloten bij NAL (NatuurActie Limburg).
ZETEL: Natuurwetenschappelijk Museum, Bokrijk.
REDAKTIE: alle Limburgse Natuurgidsen.

VOORZITTER: Tel: 011/413186.

VERZENDER:

Roger Schoebben, Dorpstraat, 16, 3745 Eigenbilzen.

SECRETATARIAAT: Tel: 011/735279.

PENNINGMEESTERSCHAP: Bankrekening: 235-0010248-75.

COORDINATIE VAN DE WANDELPROGRAMMA'S:

Cecile Ulenaers, Steenweg Linde, 24, 3570 Peer.

COORDINATIE VAN HET ORGAAN,

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER:

Jef Leijssen, Bemvaartstraat, 36, 3583 Overpelt.

IN DEZE UITGAVE:

Dag lieve mensen, dag allemaal.....2.
In Memoriam GERARD KNOOPS.....4.
OP WANDEL: het zomerprogramma van 1977.....6.
Mellie Uyldert, priesteres van de zon.....10.
De windmolen, die fiere.....12.
De rode bosmier, die wriemelaarster.....15.
Met het verlof in perspectief.....18.

Overname alleen mogelijk ten dienste van de natuurbescherming en
na contact met de coordinator of de schrijver van het artikel.

Meningen, stellingen en uitspraken, afgedrukt in deze uitgave,
strijdig met de doelstellingen van de Werkgroep Natuurgidsen Lim-
burg, worden door de redactie van commentaar voorzien. Recht op
antwoord wordt evenwel gewaarborgd.

dag lieve mensen, dag allemaal...

Alhoewel de idee voor een gezamenlijke uitgave wel eens werd geopperd, bestond in de werkgroep de laatste tijd weer een strekking om terug een zelfstandig tijdschrift uit te geven. Op de bestuursvergadering van 8 mei werd dan ook een besluit in die zin getroffen. Wij blijven nochtans de hoop koesteren, dat er vroeg of laat toch een middel wordtgevonden om één groot tijdschrift uit te geven voor gans de provincie, waarin alles wat met de natuur iets te maken heeft een plaatsje zal vinden.

Alle redactie rond de wandelingen wordt behouden op het adres van Cecile Ulenaers, Steenweg Linde, 24, 3570 Peer, die dat reeds zo lang met zoveel toewijding opknapt. De coordinatie rond het blad wordt gedaan door Jef Leijssen, 36 Bemvaartstraat, 3583 Overpelt. Voor de tekst doen we een beroep op iedereen, want het zou een blad van allen voor allen moeten worden. Laat U daarom niet pramen; alle medewerking en opbouwende kritiek wordt in dank aanvaard. De verschijningsdata zullen we trachten te houden op het einde van januari, april, september en november. De redactie sluit telkens een drietal weken voor die tijd.

We beginnen na 4 jaargangen maar weer eens met een andere lei en dus ook met een nieuwe voorpagina. Die hebben we te danken aan Het Belang van Limburg, DE milieuvriendelijke krant die zich niet alleen laat kennen aan haar woorden, maar ook aan haar daden. Nogmaals zeer hartelijk bedankt.

Naast de redactionele mededelingen en de aankondiging van de wandelingen willen we stilaan komen tot iets vast, gesteund op het stramien van de tradionele onderwerpen zoals daar zijn: een plantje, een beestje, een vogeltje, een biotoop, soms een wandeling, enz.... De belangstelling ligt voor iedereen natuurlijk anders, maar we zullen proberen voor eenieder iets te brengen naar zijn of haar gading. Ge kunt daar allemaal aan meewerken.

Daarnaast zullen we trachten aandacht te winnen voor de filosofie van personen of organen die iets voor de natuurbescherming hebben te betekenen. Ook het monument in de natuur laten we aan bod komen want het wordt tijd, dat daar eens wat meer aandacht aan wordt besteed. Eigenlijk is het niet voldoende omhoog te kijken of naar de grond, maar ook vooruit en naar achter. Ook het verleden heeft iets te betekenen. Een volk dat zich niets herinnert, verliest zijn ziel. (Solzenitsjin)

Zijn er vragen, stel ze dan. Het is zo simpel als wat. Ergens zit er altijd wel een specialist die het kan oplossen. Daar doen we dan beroep op.

Het volume zal worden beperkt tot min of meer 8 pagina's. 't Zal moeilijk zijn om te beperken, maar aan dikke boekjes schijnt geen behoefte meer te bestaan. Teken des tijds?

Op de vergadering werd eveneens besloten, de kandidaten natuurgids te vragen hun eindwerk in tweevoud te maken. Één voor Antwerpen en één voor Limburg. De werken worden bewaard in het Centrum voor Bosbiologie. Ze blijven echter eigendom van de Werkgroep Natuurgidsen Limburg.

Eerlang wordt een lijst gepubliceerd van de titels en de namen van de auteurs. Zo weet iedereen wat er voorhanden is. Iedereen kan ze dan hopelijk ook raadplegen. Ze werpen ze misschien nog hun nut af.

Namens de redactie: Jef Leijssen.

**Goed voor een
glimlach**

HET GROTE DRAMA VAN DE NATUURBESCHERMING IS:
ÉÉN VERKAVELAAR KENT MEER POLITIEKERS, DAN
TIEN GROENKOMITE'S.

JAN LAMBIN.

-4- in memoriam:

Gerard Knoops.

Donderdag, 28 april 1977.....
De jonge onderafdeling Kinrooi heeft "Gerard van de Zig" verloren..... Geplaagd door een jarenlange ziekte is zijn heengaan ons toch nog overkomen als een blikseminslag in de duistere nacht. Gerard is niet meer.... De "Zig" zal zijn trouwste en meest bewonderende vriend niet meer in zich opnemen.

Elk levend wezen in deze brok natuur, had een eigen plaats in het hart van onze vriend. Elke brutale ingreep in zijn "Zig", kwam bij Gerard dan ook over als een aanslag op zijn eigen broze gezondheid.

Zijn de geruchten van een op handen zijnde verkaveling in zijn geboorteplek te veel voor hem geweest?.... We zullen het niet weten. Afdeling Kinrooi verliest in hem in alle geval een bewaarde voortrekker.

Maandag, 2 mei waren we te samen met vele anderen om Gerard te vergezellen naar zijn laatste rustplaats... Uit het dichte struweel van de "Zig" klonken de melodieuze strofen van de nachtegaal mooier dan ooit tevoren. Lags de boorden van de grachten stond de inlandse kers in volle bloei,.. de welriekende bloemen verspreidden een zalvende geur. Een witte kwik vloog over en streek neer op een weipaal. Zijn glad gestreken verenpak geleek meer dan ooit op een rouwkostum. Een torenvalk vergezelde de traag bewegende stoet een eindje en bleef plots "biddend" hangen... terwijl heel hoog daarboven een buizerd aan het "zonedraaien" was. Het was precies alsof elke bewoner van de "Zig" hem nog een laatste maal wilde groeten, elk op zijn eigen karakteristieke manier.

Gerard is niet meer, onze gedachten gaan uit naar de zwaar beproefde familie, die van hem hield zoals hij was: eenvoudig en eerlijk... Moge zijn echtgenote en kinderen de kracht vinden om deze zware slag te boven te komen.

De "Zig" ligt er nu verlaten en desolaat bij. Het is de plicht van Wielewaal Kinrooi om de strijdbijl, die Gerard zaliger uit de handen is geglipt, op te nemen en er voor te zorgen dat de "Zig" blijft wat ze is: een brok practisch ongerepte natuur... Dat was, naast de zorg voor zijn gezin, zijn levenswerk... Mogen zijn inspanningen bijdragen tot het uitgroeien van de afdeling Kinrooi tot een gezonde, milieubewuste Wielewaalfamilie.

JAAK FAASEN.

Vanwege Werkgroep Natuurgidsen Limburg,
opgedragen aan GERARD KNOOPS,
als nagedachtenis aan een grote natuurvriend,
iemand die wij ons met achting zullen herinneren.

SPREKEN MET GERARD,

GERARD,
wij hebben U begraven en de grond erkend,
zacht om te slapen,
zacht om te vergeten:
zand dat vervloeit en water, ongeweten,
herinnering en droefheid, voormaals onbekend.

GERARD,
Gij zult niet eenzaam zijn, maar slapen
met sterren 's avonds onblusbaar vuur
en, rond Uw eiland, het traag stromend water.
De bomen wuiven tijdeloos en ieder uur.

GERARD,
Gij zult niet eenzaam zijn,
de bloemen en de kruiden,
werden maar even in hun bloei gestuit
en elke lente loopt de wingerd uit
wanneer de jonge wind keert van het Zuiden.

Neen GERARD,
Gij zult niet eenzaam zijn:
de nachtegaal zal fluiten.

ANTON VAN WILDERODE.

De Werkgroep^k Natuurgidsen Limburg, biedt Haar bijzondere deelneming
aan, aan de naastbestaanden en de familieleden van de geachte
overledene.

Op Wandel.....

VASTE WANDELINDELINGEN.

1ste zondag van de maand, van april tot september:

Grote Heide- Opglabbeek: bos, heide en vennen.

Gidsen: Lambert Hubrechts, Paul Jacobs, Guido Drijkoningen.

Vertrek: 14 uur op de Parking van het wandelpark Grote Heide te Opglabbeek: (weg Opglabbeek-Bree, naast de speeltuin).

2de zondag, van april tot september:

De Bek te Neeroeteren: gemengd gebied: bos, beekdal en weide.

Gids: Mevrouw A. Van de Zande.

Vertrek: 14.00 uur. Parking Eilandje, Neeroeteren.

3de zondag, van maart tot oktober:

Strap^mprooierbroek te Molenbeersel: gemengd broekgebied.

Gidsen: Werkgroep Bree.

Vertrek: 14.00 uur op de Parking Urlobroek (Woutershof), Molenbeersel.

Te volgen weg: komend van Kinrooi, tegenover de kerk van Molenbeersel links inslaan; nog ongeveer 4 Km rijden.

komend van Bree: ongeveer 500 m vóór de kerk van van 't Hasselt links inslaan; nog ongeveer 4 Km rechtdoor rijden.

3de zondag, van februari tot december:

Tessenderlo en omgeving: zie wandelkalender.

Gidsen: ecologische werkgroep Tessenderlo.

Terrein en samenkomst in de wandelkalender.

Vertrek: 14.00 uur.

NATUURWANDELINGENPROGRAMMA ZOMER 1977.

5 juni: Domein Kiewit Hasselt: park en bos.

Gids: Lut Perilleux.

vertrek: 9.30, Parking Domein Kiewit Hasselt.

5 juni: Domein Bokrijk Genk: vijverwandeling.

gids: René Martens.

vertrek: 10 uur: Parking v/h Openluchtmuseum. (Rond Punt).

5 juni: Aldenbiezen: Parklandschap rond het Kasteel.

gids: Eduard Schols.

vertrek: 14 uur: ingang v/h kasteel Aldenbiezen, Rijkhoven.

5 juni: Natuurpark KEHA, Gellik.

gidsen: Roger Schoebben, A. Stulens, M.J. Habets.

vertrek: 14 uur Hoefaart, Eigenbilzen.

overkant kanaalbrug: richting Eigenbilzen-Gellik.

- 5 juni: Provinciaal Domein Niewenhoven: loofbos.
gids: Roger Collart.
vertrek: 14 uur, Parking Domein Niewenhoven, St. Truiden.
- 5 juni: Grote Heide Opglabbeek: zie vaste wandelingen.
- 12 juni: De Bek: Neeroeteren: zie vaste wandelingen.
- 19 juni: Abdij Herkenrode: parklandschap.
gidsen: J.L. Gilissen, St. Eykerman.
vertrek: 9.30 uur., wit abdijgebouw Herckenrode, Kuringen.
Herckenrodedreef over de autostrade, Kuringen-Hasselt.
- 19 juni: Park Kasteel van Kortenbos.
gids: Jos Debruyn.
vertrek: 14 uur aan de kerk van Kortenbos.
- 19 juni: Tessenderlo-Asdonk.
gidsen: Werkgroep Ecologie Tessenderlo.
vertrek: 14 uur aan de Kiewitshoeve te Tessendelo- Engsbergen.
- 19 juni: Stramprooierbroek: zie vaste wandelingen.
- 3 juli: Domein Kelchterhoef Houthalen.
gidsen: J. Cornelis, H. Servaes, J. Smolders.
wandeling op 't Domein of op de Ten Haagdoornheide.
vertrek: 9.30 uur aan de Abdijhoeve (oude eik),
Kelchterhoef (baan Houthalen-Zwartberg).
- 3 juli: Grote heide Opglabbeek: zie vaste wandelingen.
- 3 juli: Dommelvallei Peer: alle landschapstypen.
gidsen: Werkgroep ISIS, vzw, Peer.
vertrek: 14 uur , Hoeve Vandecruys, Schansstraat, Kleine-Brogel
- 3 juli: Pick-nicktocht in de bossen van Tessenderlo (bosbessen eten)
gidsen: L. Bergmans, G. Van Gool.
vertrek: 14 uur, VVV-Toren, Tessenderlo.
- 10 juli: Domein Kelchterhoef: zie 3 juli.
- 10 juli: De Bek: zie vaste wandelingen.
- 17 juli: Stramprooierbroek: zie vaste wandelingen.
- 17 juli: Broedgebied Tessenderlo:
gidsen: Ecologische Werkgroep Tessenderlo.
vertrek: 14 uur: VVV-Toren, Tessenderlo.
- 17 juli: Domein Kelchterhoef: zie 3 juli.

- 24 juli: Domein Kelchterhoef: zie 3 juli.
- 31 juli: Domein Kelchterhoef: zie 3 juli.
- 7 oogst: Domein Kelchterhoef: zie 3 juli.
- 7 oogst: Grote Heide Opglabbeek: zie vaste wandelingen.
- 14 oogst: Domein Kelchterhoef: zie 3 juli.
- 14 oogst: De Bek, Neeroeteren. zie vaste wandelingen.
- 21 oogst; Maasvallei-Stokkem: oude meander en weiden.
gids: Daan Vandenberghe.
vertrek: 14 uur, Kerk van Stokkem. Dilsen.
- 21 oogst:
Tessenderlo Houterenberg.
gidsen: Werkgroep Ecologie Tessenderlo.
Vertrek: 14 uur, VVV-Toren, Tessenderlo.
- 21 oogst: Veerle: paddenstoelentocht in de Peieren-Elsschot (laarzen);
gidsen: L. Berghmans, G. Van Gool.
vertrek: aan het rozenhoedje (gekende hoeve)
einde v/d Nieuwstraat, Veerle (Prov. Antwerpen.)
- 21 oogst: Stramprooierbroek: zie vaste wandelingen.
- 25 oogst: Eigenbilzen: vallei van de Krombeek: beekdal en bos.
gidsen: R. Schoebben, A. Stalens, M.J. Habets.
vertrek: 14 uur, Dorpsplein, Eigenbilzen.
avondwandeling op een donderdag.
- 28 oogst: Domein Bokrijk- Genk: vijverwandeling: Zie 5 juni.
- 4 sept: De Teut Zonhoven: heide, duin, bos en vennen.
gidsen: Hilda en Jenny Tielens.
vertrek: 14 uur, aan de voet van de teut.
13.45 uur, verzameling aan de kerk van Zonhoven.
- 4 sept: Grote Heide Opglabbeek: zie vaste wandelingen.
- 11 sept: De Bek: zie vaste wandelingen.
- 18 sept: Tessenderlo-Oosterbergen:
gidsen: Werkgroep Ecologie Tessenderlo.
vertrek: 14 uur, gemeentehuis Deurne bij Diest.
- 18 sept: Stramprooierbroek: Zie vaste wandelingen.
- 25 sept: Natuurpark KEHA. zie 5 juni.

Het vervolg van ons wandelprogramma verschijnt in het nummer van september. Eventuele bijkomende wandelingen kunnen aangekondigd worden langs het secretariaat.

Al deze wandelingen mogen vrij en kosteloos door iedereen gevold worden. Het terrein en de afstand zijn geschikt voor wandelingen in familie. De tijdsduur bedraagt van 2 tot 3 uur. Stevig schoeisel is gewenst. Een kijker en vogel- en plantengids zijn nuttig. Groepen nemen contact op met het secretariaat.

STUDIEWANDELING VOOR DE NATUURGIDSEN.....DOE MEE.....

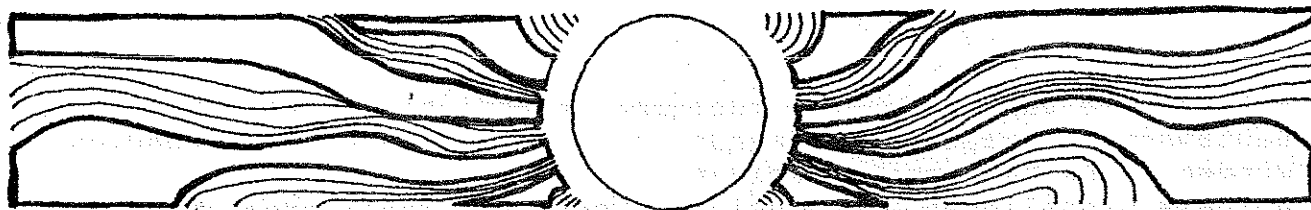
Op 26 juni 1977 gaat een autocaruitstap door naar de Hoge Venen. Daar ondernemen wij een sportieve dagtocht langs de Helle. Afstand 17 KM. Ongeveer een 5 uur durende wandeltocht. Pick-nick onderweg. Waterdichte laarzen vereist.

Wie graag met ons mee wil, en dat zijn er liefst zoveel mogelijk, stort 150 fr op rekening: 000-0609759-17 op naam van Cecile Ulenaers Steenweg Linde, 24, 3570 Peer. Liefst vóór 15 juni. Wie zich daarna toch nog bedenkt en nog mee wil, tefonere even naar Cecile. Het vertrek is te Hasselt, Weegbrug aan de Kanaalkom om 7.30 uur. Algemene leiding: Theo Oyen.

Samenstelling v/h wandelprogr/ Cecile Ulenaers.

HET BEGINT TOT ONS DOOR TE DRINGEN, DAT DE ECOLOGIE EEN WETENSCHAP IS VAN DE ALLERGROOTSTE BETEKENIS, DAT NIET HET RADIOACTIE STRONTIUM DE TOEKOMST VAN DE MENSHEID BEDREIGT, MAAR WEL HET NEGEREN VAN DE ECOLOGIELESSEN..... LESLIE REID.

MELLIE UYLDERT, de priesteres van de zon.

Op de vooravond van mei, op vrijdag 29 april had VELT Noord-Limburg de eer de vermaarde kruidenkundige en astrologe van Europees formaat, Mellie Uyldert, te mogen presenteren in het Cultureel Centrum te Hasselt.

Niet zo maar in een van die donkere zalen, neen.... wel in het volle licht van een zonovergoten balzaal. Als een druide, een priesteres stond ze als aan een altaar, met de zon als krachtbron in de rug, gekeerd naar de in een halve kring om haar heen zittende mensen.

De door de zon beschenen gezichten, opgeheven en sterk verlicht, deden een ogenblik aan een verschijning denken. Zo moeten vroeger de wijzen hebben gestaan voor hun volk, onder de linde of de eik, in het midden van de nederzetting.

De indruk van wijsheid en kalmte, rust en sereniteit, zelfbewustzijn en geloofwaardigheid, die over het met grote ernst luisterend volk uitstraalde was buitengewoon. Precies een volk, dat zat te luisteren naar de bergrede van de profeet. Een bergrede met een boodschap die haar basis vindt in het volle besef van het levensrithme.

Een rithme, beheerst door de hartslag en de ademhaling, de wisseling van de dag en de nacht met de geheime diepte van hun uren, de golfslag der seizoenen en de getijden van een mensenleven. Hun diepte is nauwelijks uit te drukken.

Een diepte door het inzicht in de fatale onontkoombaarheid van de dagelijkse, maandelijkse en jaarlijkse terugkeer van de-zelfde regelmaat. Een regelmaat opgelegd door de natuur, op haar beurt beheerst door de zon, de bron en de moeder van alle licht, warmte en alle leven.

Alle heil, voor wie de kunst verstaat zich op deze regelmaat te laten drijven en er zich door te laten meevoeren. Maar wee hen, die proberen een eigen levensritme uit te palen. Zij zullen hun krachten vroegtijdig hebben verbruikt. Vroegtijdig zullen ze verdorren en verouderen vóór hun tijd is gekomen.

Men kan zich de vraag stellen welke rijkdom er voor ons is verloren gegaan, als we nog niet eens meer in staat zijn de symbolen te herkennen. En zeggen, dat er maar een minieme inspanning nodig is

om zich dat alles eigen te maken. Laten we hopen, dat Mellie Uyl-
dert er in geslaagd is ons te laten inzien, dat het niet genoeg is
er over na te deken, alhoewel dat ook al heel wat is. Alleen in de
toepassing zullen we het rithme zelf ervaren en met vreugde beleven.

De natuur voorziet zelf veelvoudig in alle noden van de mens. Het
gaat er alleen om de mogelijkheden te observeren, te begrijpen,
te benutten en te beleven. Wie zich aansluit bij deze echte on-
vervalste levensdans, die zal het wel bekomen, want inzicht is de
bron van alle begrip.

Er waren rond de 500 aanwezigen. Dat is veel voor een door de week-
se voordracht. Niemand zal het zich hebben beklaagd. VELT felici-
teren we voor het initiatief. Alle afwezigen hadden eens te meer
ongelijk.

Elke natuurgids kan van haar levensfilosofie iets opsteken, vandaar
dit artikel. Niet voor niets heeft ze ontelbare volgelingen. Om een
beetje inzicht te krijgen kan men zich haar werk aanschaffen:
HET LEVENSRITHME: uitgeverij de driehoek/ Amsterdam. 375 fr.

Jef Leijssen.

Ik ben geboren uit zonnegloren,
uit een zucht van de ziedende zee-
die omhoog is gestegen op de wieken van regen,
gezwollen van wanhoop en wee-
mijn gewaad is doorweven van parels, die beven
als dauw aan de roos die ontlook-
wen de bruid zich baadt
en voor het schuchtere gelaat
een waaier van vlammen ontploek.

JACQUE PERK.

Monument en Landschap.

DE WINDMOLEN, die fiere.

Alhoewel de windmolens door de meeste mensen worden beschouwd als artistieke, maar nutteloze versierselen in het landschap van onze gemechaniseerde eeuw, is er toch denkkelijk niemand die er totaal ongevoelig voor is. Ik meen dat een natuurgids zeker voldoende aandacht voor de windmolen moet kunnen opbrengen. Het is inderdaad een uiterst waardevol landschapselement. Momenteel bestaat er een gelukkige tendens om de laatsten van die fiere reuzen te bewaren. Daarom, in alle bescheidenheid..... een beetje back-ground.

*

* *

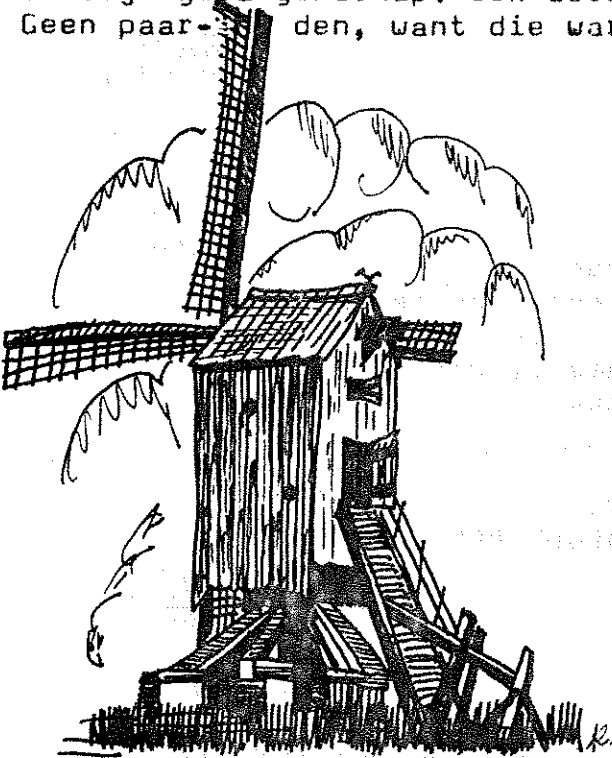
De woorden "molen" en "malen" vinden allebei hun ontstaan in het Latijnse woord "mola". Beide woorden hebben trouwens een niet te scheiden binding. Het ene gaat gewoon niet zonder het ander.

De eigenlijke echte oorsprong van de molens is ons niet bekend. De Grieken, de Romeinen en zelfs nog de Byzantijnen stampten het graan, waarna het fijn gewreven werd door een marmeren rol te bewegen over zeer vlakke en effen stenen. Later werd de "mola" een koppel molenstenen. De onderste lag vast en werd ligger genoemd. De bovenste werd rond bewogen en werd uiteraard looper genoemd.

Deze looper werd bewogen door mensen. Het was zeker geen pretje, want men liet dit werkje opknappen door slaven en gestraften. Samson werd reeds door de Filistijnen verplicht dit werk te doen in zijn gevangenschap. Ook dieren werden voor dit werk ingezet. Geen paar-

den, want die waren voor dat werk te ongedurig en werden alleen gebruikt om oorlog te voeren. Wel ezels, kamelen en ossen, gekozen om hun gestadige wijze van bewegen. Om een goede gang te krijgen moest de voortbeweging gebeuren zonder schokken.

Het merendeel der geschiedschrijvers vermeldt de Arabieren als de uitvinders van de windmolen. Men gaat uit van het feit, dat bij gebrek aan water, zij wel verplicht waren de wind als krachtbron te gebruiken. De kennis zou door kruisvaarders zijn overgebracht. Het gaat over de periode 1095 tot 1270. Het Westen probeerde toen zijn landhonger en expantiedrang te bevredigen in het Oosten onder

de mom van geloof ., Nochtans wordt de windmolen in geen enkel reis-verslag vermeld.

Andere bronnen zeggen, dat de windmolen over Frankrijk uit het Tsjechoslowaakse Bohemen zou zijn overgewaaid. Ook dit is nog altijd een punt van discussie.

Alhoewel door het energieprobleem weer belangstelling voor de windmolen is ontstaan, kijkt men tegenwoordig toch wel een beetje meewarig neer op die zogenaamde verouderde constructies. Men moet echter niet vergeten, dat ze in de Middeleeuwen de oorzaak waren van een geweldige economische omwenteling. Cervantes met zijn boek "Don Quichotte" is ons allen wel bekend. In feite is dit boek niets anders dan de gesymboliseerde weergave van de machteloze strijd van een stuiptrekkend riddertijdperk tegen de industriële periode, die in volle opgang was.

Vanaf 1100 waren de windmolens algemeen bekend in Vlaanderen. De bouwheren waren steden en gemeenten, kloosters en abdijen, begijnhoven en hospitalen, armenhuizen en pandwinkels, kasteelheren,.... Kortom, al diegenen die reeds van oudsher de macht bezaten en de lakens uitdeelden.

Steeds waren de molens leenroerige afhankelijkheden, waarvoor altijd een vestigingsvergunning was vereist. De meest waanzinnige heibel heeft hierover plaats gehad. De vermeldingen hierover zijn legio. De processen duurden soms een leven lang. Er is dus nog niets nieuw onder de zon.

Er werd ongeveer één windmolen gebouwd op 2000 inwoners. Brugge had in 1562, 25 windmolens voor 50.000 zielen. IN 1860 waren er dat 34. Dat moet een prachtig gezicht zijn geweest. Op oude gravuren hoef je ze trouwens maar te tellen. De bloeitijd van de windmolen viel trouwens in de 18e eeuw.

Rond de molen is een geheel eigen wetgeving opgebouwd in verband met halen en betalen, de aanleg, de aanplanting, enz.... Van dit laatste bij voorbeeld zegt de wet: binnen de 75 m mogen geen struiken worden aangeplant. De hoogstammen moeten 125 m verwijderd staan van de molen. Dit om geen belemmering te vormen voor de wind. Als men tegenwoordig de wildbouw rond de molens aanziet, dan is het droevig om te zien hoe deze reuzen die eigenlijk voorbestemd zijn voor een open landschap, totaal worden ingesloten. Binnen heel kort staan ze nergens meer. Het is niet alleen noodzakelijk de molens te klasseren en voor afbraak te behoeden, ook de omgeving zou moeten worden geklasseerd.

De windmolen bekleedde ook een voorname plaats in het toenmalig gewone volksleven. Dit vindt zijn weergave in ontelbare liederen, gezangen, spreuken, gezegden en gedichten. De molen was een van de gewoonste dingen in de samenleving, men had hem alle dagen nodig. Hij was gewoon niet weg te deken uit de alledaagse loop.

Ook in de volksfeesten had de molen een plaats. Jaarlijks greep een molenfeest plaats met de bekende molenworp van krakelingen en klein gebak. De kruisboogschutters maakten van de wieken gebruik voor de wipschieting, alhoewel hier altijd toelating voor was vereist.

Naast het malen van graan, werd de molen nog gebruikt voor andere werkzaamheden. We denken aan het slaan van plantenolie, want iedereen had toen zijn eigen koolzaadveldje. Het maken van papier, het malen van schors, het vullen van stoffen, het zagen van bomen, het bewerken van tabak, het bereiden van kruit, en het pompen van water naar een hoger gelegen vlak, behoorde eveneens bij de mogelijkheden van de windmolen.

vervolgt als er belangstelling voor bestaat.

Jef Leijssen.

NOTA: Op de contactdag van de natuurgidsen op 15 mei 1977 was er veel belangstelling voor de molens. Door het gebrek aan plaatsruimte werd bij de opening aangedrongen voorrang te verlenen aan onze Nederlandse vrienden. Het gevolg is, dat veel mensen het Hageven kozen. Voor hen, die belangstelling hebben in molens zullen we nog wel eens een molentocht organiseren. Het hangt enkel af van de vraag.

Tijdens de rondgang op het Hagevenreservaat, hadden de natuurgidsen de uitzonderlijke gelegenheid twee wielewaaljes bezig te zien met hun baltsvlucht. Ze waren zeker nog niet lang ter plaatse, want de plaatselijke gidsen zagen en hoorden ze voor de eerste keer in het seizoen. Velen waren voor het eerst in hun leven getuige van dergelijk evenement en vonden dat zeker de verplaatsing waard. Allen hadden de kans te genieten van een uitzonderlijk mooi weertje.

We hadden allen het gevoel van een geslaagde dag.

HIJ MAG MET MINDERE PIJLEN SCHIETEN DAN MET MOLENASSEN.

spreekwoord.

Ons beestje van de maand -15-

DE RODE BOSMIER, die wriemelaarster.

Wanneer je door een naaldbos of een gemengd bos wandelt, heb je wel eens de kans het koepelvormig en soms vrij hoge nest van de rode bosmier te zien. Volgens Mellie Uyldert ligt het nest altijd op het kruispunt van aarstralen. Duizende mieren wriemelen er door elkaar en lopen er door ordelijk aangelegde mierenstraten tientallen meter ver het bos in. Van die nestheuvel zie je alleen de beschermende en waterdichte deklaag. Ze is 5 tot 20 cm dik en samengesteld uit zandkorrels, grassprietjes en naalden. Als je beter kijkt, zal je kleine openingen bespeuren: het verdampings- en verluchtingssysteem van de mierenstad.

Daaronder bevindt zich een heuvel opgebouwd uit denne-, berke-, of eiketakjes, meestal rondom en over een boomstronk gestapeld. Deze kurkdroge massa is net een warmteregelaar, een warmteregelen-de deken, een broednest boven het eigenlijke onderaardse nest. In het aardnest met gangen en kamertjes wordt van april tot september het broed groot gebracht en overwintert de mierenkolonie. Tussen aardnest en broednest bevindt zich een overgangszone, die bestaat uit vermolmde takjes vermengd met aarde.

Rode bosmieren hebben een grappig uitzicht: Het lijkt wel of hun lichaam bestaat uit 3 bolletjes, die aan elkaar zijn vastgemaakt. Je kan hier dan ook zonder moeite de drie delen, waaruit het lichaam van elk insect is opgebouwd herkennen: de kop, het borststuk, en het achterlijf. Het borststuk is behoorlijk stevig. Dat moet wel, want het staat in dienst van de voortbeweging. De 3 paar poten en de 2 paar vleugels van de mannetjes en de koninginnen zijn er aan vastgehecht.

Als we de kop van de rode bosmier sterk vergroot onder de loep zien, ziet hij er monsterachtig uit. Die indruk krijgen we door het stel zeer beweeglijke sprieten of antennes, de indrukwekkende kaken en de half-bolvormige ogen, die aan weerszijden van de kop staan.

De ogen zijn samengesteld uit een groot aantal kleine afzonderlijke oogjes. De buitenkant van dat oog vormt een patroon van zes-hoekige facetjes dat ons aan een geslepen dia-

mant doet denken. Dat verklaart de naam: facetoog. Insekten kunnen hun ogen niet sluiten en bewegen. Elk facetje vangt een klein deel op van de omgeving en het resultaat is een grofkorrelig beeld, zoals iets als een mozaiek. Boven op het kopje van de rode bosmier bevinden zich nog 3 kleine enkelvoudige oogjes als glanzende pareljes in een driehoek gerangschikt.

De kaken bevinden zich boven de mondopening en zijn voor de rode bosmier onontbeerlijke instrumenten. Het graven van gangen, het bouwen van nestkamers, het aanslepen van takjes en dennennaalden, het fijnmalen van voedsel, het bijten van vijanden, het voorzichtig verplaatsen van eieren, larven en poppen, het melken van bladluizen, al die werkzaamheden worden met de kaken verricht.

De sprieten zijn de organen van de tastzin en van de reukzin. Geen ogenblik staan die trillende antennes stil. Als je nu weet, dat de bosmierenkolonie er devolgende leuze op na houdt: "wie anders ruikt dan ik, is mijn vijand", dan kan je wel begrijpen dat die zeer gevoelige orgaantjes voor het mierenvolkje van levensbelang zijn. Onverbidde wordt die harde wapenspreuk toegepast, of het nu andere insekten geldt of vreemde mieren die een andere nestgeur met zich meebrengen.

De rode bosmier besteedt dan ook een enorme zorg aan het onderhoud van haar sprieten. Dikwijls kan je mieren zien stil houden om de voorpoten, voorzien van een extra kammetje, over kop en sprieten te halen om die te reinigen.

Rode bosmieren hebben geen angel, wel een giftklier achteraan in het achterlijf. Spechten en mensen zijn vijanden voor de rode bosmier. De mieren pogen zich te verdedigen op een chemische wijze. Ze zijn immers niet sterk genoeg om het op een andere wijze te doen. Als een mier bedreigd wordt, buigt zij het achterlijf tussen de poten door naar voren en spuit een straalje mierenzuur naar de vijand. De groene specht echter bekommert zich niet om het bijten van het mierenzuur. Men kan hem met zijn lange kleverige tong, de bewoners van het mierennest zien oplikken.

Nog andere vogels gebruiken het mierenzuur om kleine luizen, die zich onder hun vleugels verschuilen, op de vlucht te drijven. Zo pikken spreeuwen mieren op en laten die mierenzuur onder hun vleugels spuiten. Dat gedrag van vogels wordt "mieren" genoemd.

De krioelende massa, die je steeds van en naar het nest ziet lopen, bestaat zonder uitzondering uit werksters. Dat zijn vrouwtjes zonder vleugels waarvan de voortplantingsorganen niet volledig ontwikkeld zijn, zodat ze geen eieren kunnen leggen. Zij zorgen voor het broed van de kolonie, gelegd door één enkele eierleggende koningin.

Die koningin, iets groter dan haar werksters, krijg je in normale omstandigheden bijna nooit te zien. Zij houdt zich immers steeds op in het donker van haar nestkamers, waar ze onverpoosd eieren legt. Slechts één keer in haar leven zal ze het daglicht zien. Dat is op de dag van haar bruidsvlucht.

In het voorjaar bewonen meerdere gevleugelde wijfjes (toekomstige koninginnen) en mannetjes eveneens het nest. Op een warme zomerdag tijdens de ideale temperatuur, druk en wind zwermen ze uit. Dat wordt hun bruidsvlucht. Dan paren de wijfjes met de iets kleinere mannetjes.

Het bevruchte koninginnetje, dat kans ziet te ontsnappen aan de op hartige hapjes beluste vogels, komt terecht op het uitgestrekte jachtgebied rondom het ouderlijk huis. Onmiddellijk wordt ze door de werksters in bescherming genomen. Ze vestigt zich met haar nieuw gevolg in een dochtersnest in de omgeving van het ouderlijk nest. Op die manier vormen de rode bosmieren reuzevolkeren, die meerdere hectaren bos beheersen en verdidigen tot hun laatste snik.

In de pas gestichte kolonie verliest de koningin haar vleugels. Die zouden haar toch maar hinderen in haar onderaards bestaan. De mannetjes sterven spoedig na de bruidsvlucht. Hun taak is volbracht. In deze vrouwengemeenschap is er voor hen geen plaats.....

IRMA WIEGMAN.

ONWETENDHEID VAN DE MASSA IS ALLEEN TE WIJTEN AAN DE
LEEMTEN IN DE VOORLICHTING, MAAR ZEKER NIET MINDER
AAN DE LEEMTEN IN DE ONDERWIJSPROGRAMMA'S.

MET HET VERLOF IN PERSPECTIEF:
VOOR DE VOGELS VAN EUROPA STAAT HET SEIN OP ROOD.

Van de 408 vogelsoorten, die in Europa voorkomen, nemen slechts 125 soorten toe in aantal. 221 soorten geven in vele gevallen een zeer snelle vermindering te zien. Het aantal met uitroeiing bedreigde soorten bedraagt in haar geheel 58. Tot zover een rapport, opgesteld door de "Zoologische gesellschaft van 1858", voor rekening van de Europese Commissie.

De mens schiet hen af. Hij vernielt hun woonplaats en toevluchts-oorden. Hij verontreinigt hun voedselbronnen, zoals die van zichzelf. Dit gebeurt zowel in de trekzones als in de verblijfszones. Het is een grensoverschrijdend milieuprobleem, waaraan alleen internationale afspraken een einde kunnen maken.

Deze gang van zaken heeft vele negatieve gevolgen en wel op ecologisch vlak, op economisch vlak (toerisme en landbouw) en op wetenschappelijk vlak (biologie, ornithologie, ethologie, sociologie, enz.....).

Al deze overtredingen hebben een winstmotief als oorzaak. Wat kunnen de natuurbeschermers daartegen beginnen? Het^{is} alleen voor geld dat de beer danst: daarom is er maar één manier om werkelijk afdoende te reageren: BOYCOT de landen, die zich niet gedragen zoals het hoort OP FINANITIELE WIJZE.

KOOP ER GEEN PRODUCTEN VAN,
BRENG ER UW VERLOF NIET DOOR;
NEGEER ZE.

Vooraf ITALIE, ook Tunesie, Turkije, Libanon, Syrie en Marocco. Eveneens Cyprus, Malta en Rhodos. Kijk naar de vogelgerechten in Frankrijk: de meest bekende streken zijn: Thiviers, Les Landes, Baskenland, Provence, Le Béarn en Corsica.

PROTESTEER TER PLAATSE LANGS OFFICIELE INSTANTIES.
WEIGER GERECHTEN OP BASIS VAN VOGELSOORTEN.

Jef Leijssen.

Bronnen: Euroforum n° 17/77.
Het Vogeljaar n° 5/76.

VOGELS STIMULEREN IN HET ENE LAND DE GEEST,
IN HET ANDERE DE GELDBEUGEL.
